

KUZMANOVIĆZORAN

AUTOPORTRETI

Centar savremene umjetnosti Crne Gore
Podgorica, 2018.

Personifikovane forme materijalnog mišljenja

Ovi autoportreti nisu svodivi na proizvode vizuelnih meditacija autora nad sopstvenim likom, koje su samo prevedene u konkretne materijale. Lakoća aluminijuma, kao i čvrstoća, plastičnost i elastičnost, te i mogućnost kontrole njegove refleksivnosti, igrali su veliku ulogu u proizvođenju neposrednih formalnih i prostornih efekata u odnosu na vizuelno i telesno iskustvo posmatrača, te se može tvrditi da su izloženi skulpturalni radovi, iako sa neupitno prisutnim i ikoničkim i narativnim aspektima, ipak vidovi personifikovanja specifičnih materijalnih konstelacija nastalih ispitivanjem ekspresivnih potencijala rada u datom materijalu. Izložene slikarske predstave tog dominantnog motiva (glave), kao i u pojedinim radovima realizovane kombinacije sa drugim materijalima samo usložnjavaju iskaznu stranu izložbe kao celine i njen odnos prema prostoru.

Iako su radovi uglavnom ranije nastajali, i neki od njih su već uz različitim kontekstima bili izlagani, ova izložba je osmišljena kao prostorna i tematska celina koja je izvedena kroz dijalog sa mestom izlaganja. Specifičnosti tog mesta su ujedno uzete u obzir prilikom izbora radova i načina njihovog postavljanja, ali su iskorišćene i da bi se logika po kojoj su rađeni pojedinačni radovi sprovela u celini izložbe. Tako je za autora veoma bitan odnos unutrašnjeg i spoljašnjeg u skulpturi postavljenjem jednog rada izvan galerije u ovoj postavci proširen i do odnosa njenog enterijera i eksterijera, dok su u materijalnu strukturu rada u eksterijeru uključeni i elementi iz lokalnog okruženja. S druge strane, način postavke radova u enterijeru čak je naglasio neke njegove karakteristike. I njegova fragmentiranost, i neki vizuelni detalji u njemu prisutni, aktivirani su, a ne negirani,

da bi se stvorio opazajno-prostorni sklop u kome su očuvani i integritet celine i mnoštvo detalja, koji se kretanjem kroz postavku mogu povezivati na različite načine. Da bi se to postiglo, postavka je optimalizovana spram kretanja posetilaca i njihovog sagledavanja izložbe.

Skulpture na posmatraču deluju već tom svojom fizičkom prisutnošću u datom okruženju. One se pojavljuju u polju njihovog neposrednog čulnog iskustva, ostvarujući odnos spram njihovih tela koja se kreću kroz prostor izložbe i bivaju izložena dejstvu estetskih svojstava rada, proizašlim iz izbora i načina obrade materijala, kao i njegovog uodnošavanja sa opazajnim datostima prostora u kome bivaju izložene. Ali, naravno, pored toga, one aktivno participiraju i u svetu umetnosti, i u polju savremene kulture, u preseku institucionalno ustanovljenih i kroz obrazovanje preuzetih paradigmi umetnosti, kao i različitim vrstama nasleđa svesno i li nesvesno prenesenih narativa.

Motiv koji ih objedinjuje je antropomorfan, a nazivom izložbe vezuje se za predstavu lika i neku vrstu amblema individualnosti i samostalne ličnosti umetnika, njenog autora. U vizuri aktuelnih projekata koji taj motiv tumače u sklopu medijskih i geopolitičkih uslovnosti sagledavanja mesta i uloge vizuelne umetnosti u današnjem globalizovanom društvu, izdvajaju se dva opšta mesta koja dominantno određuju percepciju tog motiva u nekom vizualnom prikazu. Jedno je vezano za takozvano „doba Antropocena“, temu istorijsko-umetničkog projekta koji je započet još pre pet godina u berlinskom muzeju koji nosi ime „Kuća kultura sveta“, a drugo za „kulturu selfija“, iz čije perspektive je prošle godine u „Sači“ galeriji u Londonu sagledana istorija autoportreta od Rembranta do danas. Ako prihvatimo da živimo u „doba Antropocena“, koje je pristiglo nakon 12.000 godina „Holocena“, da bi u njemu sav predmetni svet bio uređen po meri čoveka i u skladu sa njegovom slikom o sebi i svom okolišu, tada možemo da dođemo i do zaključka da se umetničko delo lako može tretirati ne više kao materijalni sklop i jezički iskaz, koji treba ujedno opaziti i doživeti, kontekstualizovati, analizirati i tumačiti, već samo kao odraz ličnosti autora. I, sa druge strane, ako autoportret u medijima starijim od fotografije posmatramo samo kao preteču

današnjih selfija, koji individualnost vezuju za vizuelno prepoznatljiv identitet koji se postavlja u različite kontekste, tada se sve svodi na igru ogledala, u kojoj samo jedan odraz smenjuje drugi.

Antropomorfizam sa kojim se u ovim radovima susrećemo je, međutim, samo strateški. Njegov učinak nije usmeren ka fiksaciji nekog identiteta i proliferaciji različitih pojava oblika njegove vizualizacije, već ka personifikaciji materijalnih i prostornih sklopova, čime bive pojačan njihov retorički učinak. Iako jesu i predstave, ovi radovi su ipak prvenstveno predmeti. Oni su opipljivi u svojim fizičkim svojstvima koja onemogućavaju da se svedu na puku reprezentativnu sliku, i koje nikakva simbolizacija ne iscrpljuje. Njih čak ni taj pomenuti retorički učinak ne može da dematerijalizuje, da svede na znakovne asamblaze koji deluju prevashodno u okviru simboličke ekonomije. U svojoj znakovnosti, dakle, oni su prevashodno indeksični. Na njima jasno vidimo tragove izrade, putem kojih se isčitava rukopis autora, i način na koji on materijalne konstelacije dovodi do unapred projektovane forme, koja je uvek izvedena iz ispitivanja osobina, potencijala i ograničenja koje izabrani materijal odlikuju. Forma im se ne nameće, već služi kao prepoznatljiv i komunikabilan okvir za skulpturalna istraživanja, kao i neka vrsta okidača za imaginaciju posmatrača, kojom oni nadograđuju neposredne utiske stvorene susretom sa radovima. Tu se i dati motivski sadržaj uvodi skoro samo da bi se kroz njegovo stalno ponavljanje demonstrirao dijapazon mogućnosti da se izvede iz domena opšteg mesta i svaki put ostvari nešto specifično.

„Glave šutirane, glave klane, glave umne... totemi, maske“, sve to autoru, po rečima kojim je svojedobno opisao jedan od segmenata ovde izloženih radova, ima relevanciju kao deo sedimentiranog vizuelnog sadržaja koji kod posmatrača putem asocijacija probija iz domena nesvesnog, aktivirajući njihovu imaginaciju da domisle viđeno. Ovi radovi traže aktivnog posmatrača. Oko njih se treba kretati, posmatrati ih iz različitih perspektiva, kao i sa različitim udaljenosti, sagledati ih u celini realizovane forme i njenog odnosa spram izlagačkog prostora, kao i u sitnim detaljima, zavirivati u šupljine i proreze, i čak sesti u rad koji na

to poziva. Takođe je svo to stečeno perceptivno iskustvo potrebno još i u hodu sintetizovati i uvezati sa svim onim sadržajima koje oni kod posmatrača bude i na asocijativan način prizivaju. Preko njih se, naime, ne servira nikakva gotova i preuzeta teorija, niti se preko njih demonstrira neki koncept koji bi posetioci prosto mogli da usvoje ili se prema njemu diskurzivno odrede. Ovi radovi se izlažu pred publikom ne zato da bi preneli neko znanje, potvrdili ili opovrgli neku doktrinu, pa čak ni da bi demonstrirali veštinu, iskustvo i talenat autora. Izlažu se zato da bi se putem njih ostvario specifičan odnos sa posetiocima, koji postaju njihovi tumači, prevodeći u njih ugrađene elemente materijalnog mišljenja u simboličke sisteme koji su im bliski, artikulišući svoje iskustvo na način koji ne reprodukuje značenja, već ih tek proizvodi. Tek posetioci treba radove da dovedu do reči.

Sva ta idiosinkratičnost, partikularnost i nesvodivost tih objekata pod domen važenja nekih teorijskih meta-objekata, za koje bi služili kao njihovi pojedinačni slučajevi, njihov je specifičan kvalitet. Oni ostavljaju dosta simboličkog prostora za posmatrače da ih domisle i dođu do nekih sasvim ličnih tumačenja. Svojom materijalnom i prostornom strukturom oni iniciraju specifičan odnos sa njima, iz koga se razvijaju i sasvim specifična pitanja koja se za njih vezuju. To obično nisu nikakva metafizička pitanja, čak uglavnom ni ne prelaze granice polja umetnosti. Međutim, unutar tih granica se danas može misliti gotovo sve što je za savremenog čoveka relevantno, i to zato što samo polje umetnosti postalo inkluzivno za najrazličitije tipove diskursa, a ujedno je postalo i ispresecano svim vrstama antagonizama koji presecaju i dele lokalne segmente ovog sada već sasvim globalizovanog društva. Neki tipovi umetničkih praksi polju umetnosti pristupaju sa meta nivoa, praveći mostove između umetnosti i društva, dok ovakve prakse deluju iz polja neposredne materijalne proizvodnje, ne zamenjujući metalurgiju semiurgijom. One ostavljaju polje značenja potpuno otvoreno baš za lična promišljanja čulnih asimilacija radova.

Stevan Vuković